

M. ŞEHMUS GÜZEL

REMZİ
RENK VE DUYGU BİRİKİMİ

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL

REMZİ:
RENK VE DUYGU BİRİKİMİ

İlk sunumu: Mart 2020

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

Sayfa düzeni : MŞG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, “indirin”, götürün.

Hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

<i>AYRILIK SAATİ</i>	<i>5</i>
<i>BİR HAYAT ! BİR !</i>	<i>14</i>
<i>REMZİ İLE BİR GÜN</i>	<i>23</i>
<i>REMZİ'NİN RESMİ</i>	<i>29</i>
<i>ÇOK DİLLİLİK, ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK</i>	<i>36</i>
<i>KISA KAYNAKÇA</i>	<i>40</i>

AYRILIK SAATİ

23 Temmuz 2015'te Remzi Raşa'nın eşi Viviane, Remzi'nin bütün tanıdıklarına, yakınlarına, arkadaş, dost ve akrabalarına kara haberi bir iletiyle ulaştırdı. Yıkıldık. Yeryüzü de. Gökyüzü de.

Evet Remzi'nin birkaç yıldır sağlığının yerinde olmadığını biliyorduk ... Son zamanlarda artık konuşmaktan vazgeçtiğini de. Ama nasıl olsa yakında yeniden konuşur, şenlikli sohbetlerimize yeniden döneriz diye işin üstünde durmuyordum. Abidin Dino ve Güzin Dino'da da, babam Hasan Güzel'in hayatının son demlerinde de aynı saflıkla, hastalıkları yakında geçecek, yine eskisi gibi coşkulu, heyecanlı, sevgi ve saygıyla yoğrulu sohbetlerimize kavuşacağız sanıyordum.

A'dan z'ye yanılıyordum.

Daha vahimi hiçbirinden ders te çıkaramamışım.

Remzi'yi yitirince kafama dank diye oturdu: Belli bir yaşa geldikten sonra eski gençliği, hareketliliği, dili ve coşkuyu bulmak maalesef artık mümkün değil. O nedenle işte ne yaparsak onlar hayattayken yapmalıyız. Hiçbir şeyi, ne zaman, nereden ve nasıl geleceği belli olmayan ölüm sonrasına bırakmamalıyız.

Ve şu da apaçık kesin ; Ölüm, hain ve kalles ölüm, işte zor zamanlarımızda, yaşlılığımızın ilerlemiş, vücudumuzun ve bilhassa kalbimizin hastalıklara karşı mücadele edemez olduğu anlarda geliyor. Alçak, kalles, hain ve zalim ölüm.

Remzi, hastanede çığlıklar atarak aramızdan ayrıldı. Çünkü kahpe mahpe de olsa bu dünyadan ayrılmak istemiyordu. Yüzünden tebessümünü eksik etmedi Remzi. O tebessümde son zamanlarda daha çok melankoli, daha çok hüzn olsa da, yaşanmamışlıkların acısı gittikçe ağır bassa da.

Evet biliyorum Remzi'yi atölyesinde ziyaret edemeyeceğim artık. 1980'lerin ikinci yarısından beri sürdürdüğümüz öğlen saatlerindeki buluşmalarımız, peynir ekmekli, domatesli, isotlu, hakiki kırmızı şaraplı öğlen yemeklerimiz, derin, geniş, cömert öğleden sonrası sohbetlerimiz artık tarih, hakiki ve güzel birer anı, anılar dizisi. Heyecan ve coşkulu gülmelerimizle dolu, hüznlendiğimiz anların göz yaşlarıyla ıslak sohbetlerimizi kaydettiğim yirmiden fazla kaset birer anı artık: Remzi Raşa Kitabı'nı yazıp bitirmem ise artık şart. Göreceğiz.

Kara haberi aldıktan sonra gel de uyu bakalım. Anılar bir sükun etsin ki.

Yahu Remzi gibi karıncayı bile ezmekten çekinen, barışa, insana, hayvana, hatta haylanoğluhayvana bile saygılı bir insanı çekip almanın ne anlamı olabilir? Bu ve benzeri bin soruya daha yanıt verebilmek kolay mı? Değil.

Çocuğum uykusuz gecelerini boşuna geçiriyorsun. Boşuna.

Viviane, telefon görüşmemizde Remzi'nin "yakılacağını" söyledi. "Bu Çarşamba veya Perşembe" diye de ekledi. Sarsıldım. İçim parçalandı. Anlatayım : Yirmi-yirmibeş yıl öncesine kadar ben de aynı şekilde bu dünyadan pılımı pırtımı toplayıp gitmeyi düşünüyordum, ama şu son yıllarda birkaç arkadaş ve dostumun bu yolla aramızdan ayrılmasını bizzat yaşayınca, gözlerimle gördüm ve fena halde sarsıldım ve bu yolun yol olmadığına karar verdim. "Son gidişimizi" sadece kendimiz için değil, bizden sonraya kalanlar için de yeniden düşünmeliyiz diyorum. (Buraya da yazıyorum: Öncelikle kardeşlerime sesleniyorum: Sıram gelince beni toprağa, kara toprağa teslim edin lütfen. Burada veya Ergani'de. Ama kara toprağa. Uzaktan bile olsa Fırat'ı ve/veya Dicle'yi de seyredebilsem harika olur.)

Remzi'nin vefatını öğrenen aile üyeleri ve bilhassa kızkardeşleri, Ayten Hanım ile Günseli Hanım, Viviane'ın önerisini duyunca, bunun, “yakılmanın”, Remzi tarafından vasiyet edilmediğini belirttiler ve Remzi'nin böyle bir niyetinin bulunmadığı da anlaşılınca, bu iş iptal edildi. Hepimiz rahatladık. (1) Remzi'nin gömülmesi için gerekenin yapılması için bilinen yol izlendi. Remzi için yer arandı ve aranan yer “Cimetière de Montmartre”/Montmartre Mezarlığı'nda bulundu : 20, Avenue Rachel, 75018 Paris. Place de Clichy'ye iki adım. Blanche metro istasyonuna da.

Paris'in en popüler, Remzi'nin fena halde vurgun olduğu mahallelerinden birindeyiz.

Remzi'yi 31 Temmuz 2015'te yolcu ettik :

O gün, saat 16'da, Paris'in kuzeybatısındaki, 18. ilçedeki, Montmartre Mezarlığı girişinde biraraya geldik : Remzi'nin eşi Viviane Hanım, kızı Juliette ve iki torunu, kız kardeşi Günseli Hanım

ve ailenin diğer üyeleri. Kız kardeşi Ayten Hanıma Fransa Cumhuriyeti İstanbul Konsolosluğu tarafından vize verilmediğinden (vizeniz batsın !) gelemedi. Günseli Hanım aileyi temsil etti. Yeğeni Ruşen Hanımla ve diğer akrabalarıyla birlikte.

Paris Kürt Ensitütüsü (Institut Kurde de Paris) Başkanı kadim dost Kendal Nezan, Ensitütü'den Joyce Blau Hanım ve birçok çalışanı, Şeref, Mahmoud Hassan ...

Paris'teki bütün dostları : Murat Tellioglu ve eşi, Gaye Petek, Ayşegül Beton, Alev Ebüzziya, Defne Gürsoy, Anadolu Kültür Merkezi (Centre Culturel Anatolie) Başkanı Dr. Demir Önger, Kerem Topuz, yıllarca Remzi'nin modeli olarak çalışan Leila Denis, yakın dostları Sewgul, Ciwan, Leyla, Kaya, Ugur, Nevzat, Havva, Kamuran, acar fotograf ustası Rıdvan Beau (soyadı gibi güzel fotoğraflarını birer demet çiçek gibi sundu bir gün sonra, bu bölümü donatan fotolar onundur), Cemal, Timur, aktör ve yönetmen Hakkari'nin medar-ı iftiharı Ahmet Zirek, Remzi'nin İGSA'deki hocası ve 1953'ten itibaren Paris'teki en yakın dostu

ressam Leopold Levy'nin (1882-1966) yeğeni Lise ve eşi, Raşa ailesinin, Remzi'lerin ve kızı Juliette'in, Paris'te oturdukları mahallelerdeki yakın dostları, komşuları, tanıdıkları, Remzi'nin resim hayranları, Kürtleri temsilen birçok tanınan veya az tanınan şahsiyet ve daha başkalarıyla doksan-yüz kadar vefalı insan.

Saatimiz gelince yürüyüşe geçtik. Eşim ve ben bu Mezarlığı ve hele bu bölümünü çok iyi tanıyoruz. Birazdan anlatacağım. Ulu ve görmüş geçirmiş dev ağaçların gölgesinde, yürüyerek, sağımızda ve solumuzda mezarları dizili ressam, şair, heykeltıraş, yazar, ünlü veya ünsüz şarkıcıların kimi birer şaheser değerindeki mezar taşlarını izleyerek Remzi için ayrılan mekana vardık :

“Chemin Ledoux, 6ème Division”. Remzi gibi yumuşak ve tatlı bir insana da ancak böyle bir isim taşıyan bir “yol” yakışır diyorum, le-doux gibi okursak.

Otomobilden indirilen ve bir masanın üstüne yerleştirilen Remzi'nin tabutu etrafında geniş bir halka oluşturduk. Ne Place de Clichy'nin gürültüsü ne 18. ilçenin bitmez tükenmez otomobil akışı, ne şehrin homurtusu : Mezarlığın koskocaman duvarı bizi mahalleden ayırdı, Remzi'nin 62 yılını geçirdiği başa bela başkent Paris'ten çekip çıkardı, Kırıkhan'a, İstanbul'a, Yalankoz'a götürdü:

Önce Gaye Petek konuştu, onu Kendal izledi. Sonra Leila ve nihayet Viviane.

Viviane Remzi'nin Şubat 2015'ten beri yaşadığı “Yaşlılar Evi”ndeki bakıcısının kaleme aldığı ve ona Remzi'nin nasıl resim çizdirdiğini anlattığı bir metni okudu, sonra imece yöntemiyle/ortaklaşa çizilen resmi gösterdi: Bu gerçekten bir “Remzi Ekolü resmi”ydi.

Viviane ağladı. Hepimiz onun acısını paylaşmaya çalıştık. Törenden önce Viviane bana, “Şehmus sen de bir konuşma yapmalısın” dedi. Ama ben kendimi biliyorum, çok sevdiğiniz bir

dosta tabutu önünde elveda demek kolay iş değildir. Ağlarım mağlarım, cemaete ayıp olur diye önerisini kabul edemedim. Aklımda yeri doldurulamaz Fahri Petek'in cenaze töreninde yaptığım konuşmam ve tutamadığım gözyaşları var çünkü. Hem siz ağlarsanız birçok dinleyici de size katılacaktır. Remzi bunu sevmezdi, emin olabilirsiniz.

Kaderin ilginç bir rastlantısı olmalı, inanılacak gibi de değil, eşimin anası ve babası yıllardan beri bu mezarlıkta ve Remzi onlara iki adımlık mesafedeki mekanına bir misafir gibi geldi. Böyle rastlantı milyarda bir olur. Remzi'nin yeni mekanını bulma işini üstelenen Kendal bile buna inanamadı. Ama gerçek bu. Eşim ve ben nitekim Remzi'ye son görevimizi yaptıktan sonra iki adım öteye kadar uzanıp Mémé ile Joseph'e de merhaba dedik, mezarlarını bir parça temizledik. Bir ay kadar önce ugramış mezarlarını tertemiz etmiş, yeni çiçekler ekmiştik. Herşey yerli yerinde. Paris'i kavuran sıcaklar ulu ağaçların gölgesini yaramamış ne iyi ki.

Remzi'yi kır çiçeklerinin içinde yolcu ettik. Sevdiği renklerle dolu bir mekanda artık.

Ah! Bir de Cebel-i Kürd'ü, Aşağı Toroslar'ı anımsatan bir dağ, renkli bir tepe olsaydı şurada. Ah! Kahpe kader!

Törenden sonra Mezarlık çıkışında sağdaki ilk cafe'de herkes bir bardak bir şey içmeye davet edildi. Orada bir saatten fazla bir zaman süresinde ve ertesi gün, 1 Ağustos 2015'te, Paris Kürt Enstitüsü'nde 15-18 saatleri arasında düzenlenen taziyede hepimiz birbirimize Remzi'ye ilişkin anılarımızı anlattık. Hem tebessüm ettik, hem yeri geldi nutkumuz tutuldu. Hem güldük, hem hüznünlendik.

Son yıllarda aramızdan ayrılan Abidin Dino, Güzin Dino, Fahri Petek, Neriman Petek, Altan Gökarp, Ugur Hüküm, Gökşin Sipahioğlu, Françoise Rastoix, Rüstem Gücüyener, Albert Bitran, Semih Vaner, Münevver Andaç, Stefan (Stephane) Yerasimos'dan

sonra Remzi'yi de yolcu ettik. Onlar gitti ve bizler kendimizi biraz daha yalnız hissediyoruz.

NOT (1) 25 Temmuz 2015 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Kültür sayfasında (s. 17), bir dostumuzun ilettiği ilk bilgilere dayanılarak, Remzi'nin "vasiyeti  zerine" "30 Temmuz Perşembe günü" "yakılacağı" haberi veriliyor. Bu vesileyle bu yanlı ı da d zeltmi  olalım. Cumhuriyet gazetesi Kültür sayfası yöneticilerine haberi zamanında vererek gösterdikleri kadir  inaslık için ayrıca teşekkür borçluyuz.

BİR HAYAT ! BİR !

Remzi Raşa 1928’de Kırıkhan’da doğdu. Anası Feride Hanım tarafı Cebel-i Kürd’denir. Babası Hüseyin Avni tarafı ise Urfa’nın Şeyhanlı aşiretinden olup yüzyıllar önce Cebel-i Kürd’e yerleşmiş büyük bir ailedendir.

Remzi ilkokula Suriye’de başladı. Bu vesileyle arapça bile öğendi. İki yıl sonra Kırıkhan’da devam etti. Çocukken resme gönlünü kaptırdı. Bu ilk aşk hayatı boyunca sürdü. Hayatının çizgisini ve tutkusunu böyle buldu Remzi. Hiçbir şeyi resmi sevdiği kadar sevmedi. Tanıyım.

Remzi babasından ısrarla rica etti ve ortaokulu okumak için, yatılı öğrenci olarak ve resimle içli dışlı, Antakya’ya gitti. Hatta gitmek zorunda kaldı diyebiliriz çünkü Kırıkhan’da ortaokul yoktu o günlerde. İlk resim öğretmenine Antakya’da rastladı. Resim öğretmeni İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi (İGSA) mezunuydu, Remzi’in resim tutkusu pekişti. Sürekli resim çiziyordu Remzi.

Varsa yoksa renk, boya, kalem kağıt, resim, resim yine resim. Hüzünlü olsa da.

Antakya’da kaldığı Öğrenci Yurdu Müdürü Hakkı Çağlar bir gün yatakhane denetimi sırasında duvarlara asılı Remzi resimlerini görür görmez bunlara bayıldı ve Remzi’nin onayıyla o resimleri alıp okul duvarlarında sergiledi. Remzi’nin “Kesintisiz sergi” (bu tanımlama benden. MŞG) dönemi böyle başladı.

O günlerdeki arkadaşları arasında daha sonra ressam, aktör, yönetmen olacak Naim Fakioğlu, Vedii Cezayirli, ve “anası Afrikalı” Cemil ilk akla gelenler ...

Remzi ilk sergisini 19 yaşında Kırıkhan’da ve hemen peşinden Antakya’da açtı. Ortaokuldaki resim öğretmeninin Antakyalı ve İGSA diplomalı olması Remzi açısından aranan mekana, resim için gidilmesi gereken mekana açılan kapının anahtarının bulunması demekti. O tarihten sonra bütün hayali İGSA’e girmekti. Bunun yollarını aradı, durdu ve nihayet bu hayalini 1947’de gerçekleştirdi.

İstanbul’da ve İGSA’de, Yaşar Kemal’li, Atıf Yılmaz’lı, Ayhan Işık’lı (Ayhan Işıkyan, bilenler bilir), Altan Erbulak’lı, Turan Erol’lü, Adnan Varınca’lı, Orhan Peker’li delikanlılık günlerinde (1947-1953) sadece resimle uğraştı.

Aç kaldı ama boyasız kalmadı.

Çok çizdi. “Onlar” grubu ile, Naim’le ve tek başına birçok sergi açtı.

“İstanbul’da iskelede kum taşıyan hamallar” resmini bir ABD’li satın alıp ülkesine götürdü.

İstanbul’da ev kirasını ödemek için çok çabaladı. Minik bir odayı Naim Fakioğlu ile paylaştı : “Oda çok dardı. Ancak şöyle küçük bir

yatak sığıyordu. Gece bir şilteyi yere seriyorduk ve sırayla bir gece o yatakta ben yerde, ertesi gece o yerde ben yatakta idare ediyorduk.”

İstanbul’a aşık olmak için de zaman buldu : “İstanbul’un en iyi devresini yaşayabildiğim için çok mutluyum. Çok çok güzeldi İstanbul o zamanlar.” Ressam için önemli olan da budur işte : Güzellik : Kentin ve insan ruhunun güzelliği.

İGSA’dan diplomasını cebine koyar koymaz soluğu Paris’te aldı. Vapur yolculuğunu Sencer Divitçioğlu ve eşiyle yaptı; dillere destan.

Remzi Paris’i tercih nedenlerini, ilk yıllarını, o günlerin zorluğunu şöyle anlatıyordu :

“Mesele Türkiye’den kaçmak meselesi falan değild. Belki bir yerde anam ve babamdan kaçıyordum. Esas sebep onulmaz bir çocukluk

yarasıydı... Hem annemin, hem babamın beni reddettiği, karamsar, zorlu ve yalnızlıkla yoğrulmuş çocukluk yıllarından kaçmak, uzaklaşmak isteyiydi... Evet inanılmayacak belki ama çok kuvvetli bir yalnızlık duygusu sonucu ülkemi terkettim. Yeni bir ülkede yepyeni bir hayat kurmayı arzuluyordum... O günlerde 20 yaşını doldurmadan reşit sayılmadığınızdan izinsiz çıkamıyordunuz. O nedenle önce İGSA'ya attım kendimi. Yoksa belki daha önce Paris'e gelirdim. İGSA'da okurken Fransız usta Léopold Lévy ve de özellikle Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyelerinde, ve bizzat üyesi olduğum 'Onlar' grubunda müthiş bir Fransa hayranlığı vardı. Aklım fikrim soluğu Paris'te almaktaydı. Mezun olur olmaz ilk fırsatta, ver elini Paris diyecektim. Kararlıydım yani. Anımsatmak için söyleyeyim : Çocukluk yıllarımın önemli bir kısmının, neredeyse tamamının geçtiği Hatay, Suriye, Lübnan Fransa manda yönetimi altındaydı. O günlerde babam Suriye Meclisi'nde Hatay yöresi milletvekillerindendi. Belli bir Fransız hassasiyeti, hayranlığı o zamandan beri vardı ve bu hayranlık sürüyordu. Sonra Akademi dönemimde sanatın olmazsa olmaz merkezi Paris'ti, sanatın hele resmin ölçütü zaten Fransız sanatı, Fransız resmiydi. İGSA Resim Bölümü başkanı Fransız Léopold Lévy, atölye hocam Bedri Rahmi belli başlı bütün okul arkadaşlarım, başta 'Onlar' grubundan Adnan Varınca, Nedim Günsür, Orhan Peker, Turan Erol, Altan Erbulak, Ayhan Işık hepimiz Fransız resmi, sanatı, sineması ve kısacası Fransız kültürü hayranıydık. İşte mezun olur olmaz soluğu Paris'te almam bundan.

Paris'e geliş o geliş! Kararlıyım hayatımı burada kuracağım. Dönemin en önemli ressam ve sanatçı mahallelerinden Montparnasse'da, Montparnasse Garı'na yakın küçük bir otele yerleştim."

(Çok sonraki yıllarda, Remzi Raşa Kitabı üzerine çalıştığım günlerde, Remzi'yle birlikte o mahalleyi, sokak sokak dolaştık,

anılarının peşinde, o günkü mekanlarını adım adım izleyerek, kiminin önünde durup acı tatlı hikayeleri anımsayarak. Remzi için Baba boşluğunu dolduran Leopold Levy'nin sesini duyduk, onunla aynı cafelere girip, saatine göre birer kahve veya birer bardak şarap içtik.)

Beş kuruşsuz geldiği Paris'te, ilk yirmi yılında (1953-1972) çok sıkıntı çekti, bir sohbetimizde o günlerini şöyle dillendirdi :

“Hem çiziyorum, hem de geçinmek, günü kurtarmak, ekmek parasını kazanmak umuduyla her türlü işi, bulduğum küçük büyük her türlü işleri yapıyordum : Duvar boyacılığından tut da raf yapmaya, marangozluğa, gazete paketlemeye kadar, vs... Yapmadığım bir hamallık kaldı desem yeridir. O günlerde işçiye ihtiyaç vardı. İşsizlik diye bir şey henüz bilinmiyordu. Biz de gençtik ve ne iş bulursak onu yapıyor, üç-beş kuruş kazanıyor, fırça, boya, resim için ne lazımsa satın alıyor, şöyle böyle karnımızı doyurmaya da çalışıyorduk.

Dönmeyi hiç düşünmüyorum. Özel olarak sergi açmak gibi bir amacım yoktu. Tek arzum çalışmak, araştırmak ve çizmek, çizmek ve çizmekti : İnsanları, kadınları, yalnız bırakılmış kadınları, cafeleri, garsonları, kasapları, Halles ve çevresindekileri, küçük işyerlerini ve benzerlerini...

Sağ olsun o ilk günlerimde, o ilk ve zorlu zamanlarımda Nejat Devrim bana ağabeylik yaptı, çok destek oldu. Resmimi çok seviyordu. 1956'da Paris'te açılan 1. Uluslararası Çağdaş ve Modern Sanatlar Sergisi'nde bir Türkiye bölümü varmış, Nejat Devrim ısrarla birkaç tablomu orada sergiledi.

1953'te Fransa'ya geldiğimde kısa bir süre meraktan soyut resimle de ilgilendim. Fakat derhal kendimi en serbestçe ifade edebildiğim, kişisel ve evrensel duygularımı aktarabildiğim,

bugüne kadar sürdürdüğüm figürasyon anlatımına geçtim. Bir sürgünün, bir yalnız insanın can simidi diyebileceğim çeşitli mesleklerden insanlar, kadınlar veya çiçek, koltuk, tezgâh, aletler gibi son derece basit ve tanıdık iç mekan şeyleri/”objet”leri resmimin belli başlı öznesini oluşturdu.”

Remzi resmini aralıksız geliştirdi. İGSA’da uzun süre Resim Bölümü’nü yöneten ve Paris’e gelir gelmez bulduğu Léopold Lévy ile baba oğul bağları içinde birlikte çalıştılar, yaz tatillerini Fransa’nın Akdeniz sahillerindeki küçük köylerinde birlikte geçirdiler, resmi asla ihmal etmeden. Bilhassa resim.

1962’de Türkiye İşçi Partisi’ni (TİP) mali açıdan desteklemek üzere İstanbul’da açılan dayanışma sergisine bir eseriyle katıldı. Siyasi açıdan Remzi sürekli ve inanmış bir biçimde soldaydı ve bu çizgisini ölümüne kadar, hiç şaşmadan, hiç şaşırmadan sürdürdü. Fransa’da akraba, eş, dost, arkadaş ve tanıdıklarının Fransız Komünist Partisi’ne, o olmazsa Sosyalist Parti’ye oy vermeleri için her fırsatta propaganda yaptı. Defalarca tanığı oldum. Le Monde gazetesini okumayı ise yaşamının son yıllarına kadar sürdürdü. Son üç yıl hariç : Çünkü o günlerde “Le Monde gazete olmaktan çıktı !” Remzi gibi Le Monde tiryakisi Güzin Dino da aynı günlerde aynı şeyi söylüyordu : “Ayol okunacak hiçbir şey bulamıyorum”u da ekleyerek.

Remzi genç bir ressam olarak geldiği Paris’te ilk resmini ancak 1958’te satabilecektir. 150 Franka. O parayla sadece bir aylık ev kirasını ödeyebilecektir ve geçinmek için yine Paris’te ve yakın banliyölerinde ufak tefek işlerden üç beş kuruş kazanmaya çabalayacaktır. Sadece resimle geçinme olanağını ise, kendi deyimiyle “Herhalde 1970’lerde filan” bulacaktır.

Remzi ufak tefek işlerden ve arada sırada sattığı resimlerinden biriktirdiğiyle, 1965'ten beri çalıştığı ve yatıp kalktığı minik atölyeyi borçlanarak filan satın alarak kira ödemek derdinden kurtulacaktır. Atölyeyi satın alabilmek için eş dost tanıdık herkesten verebilecekleri tutarda borç istemiş, tanıdık herkes elini cebine atmış, kimi 200, kimi 500 frank borç vermiştir : Fahri Petek en başta, o günlerdeki beş parasızlardan Abidin Dino bile...

Remzi o atölyede sadece resim yapmadı, Paris'teki Kürt aydınları davet etti, orada toplantılar gerçekleştirildi, tavşan kanı çaylar eşliğinde sıkı tartışmalar da, atışmalar da oldu, 1983'te kurucuları arasında yer aldığı Paris Kürt Enstitüsü'ne giden yolda.

1968'den 2015'e kişisel birçok sergi açtı, birçok karma sergiye katıldı... Fransa'da öncelikle. Almanya, İsviçre ve İtalya'da da...

2012'de İstanbul ve Diyarbakır'daki "Yalnızlığı Seçmek Bir Restospektif 1946-2006" sergisiyle ülkesiyle, sevdikleriyle, ressam kimliğiyle yeniden buluştu. Çok mutlu oldu. Hayatının düğümünü böyle attı.

Remzi Kürt kimliğini 23 Temmuz 2015'te aramızdan ayrılana dek hep taşıdı, en mutlu olduğu anlar Kürtçe konuştuğu anlarıydı. Bir de çocukluk anılarını aktardığı anlar.

Öylesi bir çocukluk ta hani asla unutulamaz : "Çok ızdırap çektim, sevgiden yoksun." Düşünün bir, siz daha ananızın karnındayken babanızdan boşanmış olan ananız, babanızdan rövanşını alabilmek umuduyla, sizi doğar doğmaz cami avlusuna terk ediyor. HacGülle isimli bir kadın size sahip çıkıyor, size birkaç gün bakıyor ve annenizi ikna edip sizi ananıza teslim ediyor, sizin de gönlünüze

HacGülle sevgisi doluyor. O günleri Remzi hiç ama hiç unutmadı, ve sırası gelince bana şöyle anlattı:

“İki anam vardı : Anam Feride Hanım ve HacGülle. Çocukken anam beni her yaz Cebel-i Kürd’deki dayılarımın yanına götürürdü. Yolumuz HacGülle’nin köyünün yanından geçerdi ve ben o güzelim köye yaklaştığımızda yaprak gibi titrerdim. Hareketlenir, duygulanırdım.

Anam o derin ve bizim her zaman anlamamız mümkün olmayan kadınlık duygusuyla farkedirdi ve bana ‘Kurban sen istersen birkaç gün HacGülle’de kal’ derdi. Bunu der demez bütün dünyalar benim olurdu. Zaten aklım fikrim HacGülle’de. Hemen evet derdim. Beni o zaman attan veya at arabasından indirirlerdi. Anam seslenirdi : ‘HacGülle ! HacGülle !’ İki elmalık boyumla ve bütün heyecanımla beklerdim, tarlada, epey büyümüş buğdayların arasında, birden buğday başakları aralanır ve HacGülle çıkagelir, ‘Çelikemin vare’ diyerek beni kucaklar, koklar, bağrına basardı. İşte o an bütün dünyalar benim olurdu.”

Remzi gitti. Anılarını ve resimlerini bize emanet etti. Değerini ve korumasını bilelim.

REMZİ İLE BİR GÜN

Salı saat 13'e doğru Remzi'nin atölyesine vardım. Selam sabahtan, ülke ve dünya haberlerinden sonra, birkaç tür peynir, domates, ekmek ve benzeri şeylerden ve makul miktarda kırmızı şaraptan (Remzi'nin "tarihi ve geleneksel kanallarından" yıllardan beri hesaplı fiyatla gönderilen şişelerden birini daha sorguya çekiyorduk) oluşan öğlen yemeğini acele tarafından halletmek üzere oturduk...

Daha öğlen yemeğini bitirmemiştik ki Remzi'nin atölye öğrencilerinden Paule güneydi diyerek giriverdi. Biz yemeğimizi bitirirken ve Remzi'nin o tarihî cezvesiyle yaptığı “Entekeçe” tarafından kahveyi içerken Paule öğleden sonraki “etüdün” hazırlığına girişti.

Remzi'nin atölyesinde duvara yaslanmış uzun ceviz masanın üstüne fiyakalı bir örtü serdi. Onun üstüne de değişik türden meyveler. Bugün çünkü etüd konusu “nature morte”.

Paule bunlarla uğraşırken Frédérique geldi. Paule'le Frédérique Remzi'nin atölyesinin altındaki “cave”a indiler, her öğrencinin ayrı ayrı resim çantaları, şövaleleri alınıp atölyeye çıkarıldı, birer ikişer.

Bugün dört bayan öğrenci olacak. Marie'nin sergisi sürüyor ve onun orada “nöbet tutması” gerekli olduğundan mazereti var ve mazereti kabul edildi. Başka bir öğrencisinin annesi hasta, o da mazeretli, onun da mazereti kabul edildi. Bu soğuk Aralık gününde ve hele H1N1 nam virüsün insanlarla köşe kapmaca oynadığı zulüm anlarında anneleriyle ilgilenen bütün öğrenciler, yaş, cins, siyasi tercih, ve sınıf farkı gözetilmeden tebrik ediliyor. Kimbilir bakarsınız örnek olsun diye bir veya ikisine légion d'honneur bile verilir. (Aradan o kadar zaman geçti kimseye ödül mdl verilmedi. Mart 2020'deyiz. Yine bir virüs “serseri mayın” gibi dolaşıyor.)

Evet öğrenci kadrosu tamamlanmak üzere. İte Gilberte de geldi. Sonra bir öğrenci daha. Kaç kişi olduk ? Dört öğrenci, Remzi ve ben. Toplam altı kiiyiz.

valeler kuruldu. “Nature morte” hazır. Öğrencilerin kimi fırçalarını temizliyor, kimi boyasını denetliyor. Paule soruyor “Sarım yeter mi ?”

Remzi veya Remzi Raşa, Paris'in ve büyük ihtimalle Fransa'nın en tanınan Kürt ressamı : 1971'de Laon Ulusal Müzesi'ndeki kişisel, 1978'de Dourdan Müzesi'ndeki retrospektif sergisinden sonra onu tanımayan kalmadı. 1980'de ikisi kişisel altı sergi açtı. 1981'de beş sergiye katıldı. 1982'de üç kişisel sergi yaptı. Paris'te ve başkent dışında. Evet Remzi ve resmi buralarda tanınıyor. İlgili görüyor. Övülüyor.

Remzi, aha önce yazdığım gibi, ilk sergisini Mayıs 1947'de 19 yaşındayken Antakya'da açan ve hayatını katıksız bir biçimde resme adanmış bir resim delisidir. 1947-1953 arasında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nin lise ve yüksek bölümlerinde okudu. Diplomasını cebine koyar koymaz soluğu Paris'te aldı : Resmin yatağında, sanatın merkezinde... Geliş o geliş. 1965'te "askerlik görevini yapmadığı gerekçesiyle" yurttaşlığını "kaybetti". Bu değişler o günlerdeki resmi belgelerden. Hayatını gözü kapalı resme adanmış adama bir fırça ve istediği kadar boya verin başka şey istemez...

Ben geçmişle söyleşirken öğrencilerinin mırılmırıllarını duyuyorum aniden: Remzi, Paule ile çizdiğini konuşuyor :

Paule : "Hayır burayı tamamen sarıya boyayacağım..."

Remzi "Bilmem ki ? Ama bak orada bu böyle değil..."

Paule : "Olsun ben kafama göre çizmek ve oraya ille sarı koymak istiyorum.."

Mırılmırılmırılmırıl

Gilberte fena halde kaptırmış. Frédérique ayakta çalışan ve ayakta çizen tek öğrenci. Aslında öğrenci demek göreceli şey. Çünkü Remzi'nin yıllardan beri öğrencisi olan bu bayanlar aynı zamanda kendi çaplarında tanınıyorlar ve her biri birkaç sergi açtı. Yani o

kadar da “civciv” sayılmazlar. Ama Remzi ile ilişkileri usta çırac ilişkisi. En iyi tarafından.

Remzi herbirine kimi galerinin kapısını açmaktan da çekinmedi. Böyle usta da hani az bulunur.

Remzi İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi’nde (İGSA) Bedri Rahmi atölyesinde geçirdiği zamanları anımsıyor mutlaka : “Renk reis renk !” diye gümbür gümbür gümbürdeyen bir Bedri Rahmi de öyle kolay kolay unutulmaz. Hele Eyüb’teki “peyzaj günleri”. Remzi anımsıyor : “Şehmus biliyor musun bir gün Bedri Rahmi bana ‘Bina çizmek yasak !’ dedi ve o gün bina çizmeyi bıraktım ...” Remzi peyzaja böyle başladı.

Öğrenciler ustalarını unutmazlar. Zaman akar geçer...

Saat 18’e doğru Remzi’nin öğrencileri fırçalarını yeniden temizlediler, boyalarını topladılar, sövaleler katlandı ve tümü gelecek salıya kadar “dinlenmek” üzere “cave”a indirildi...

Sonra Remzi, Gilberte, biraz önce bize katılan eşim ve ben birlikte çıktık.

Bugün, 15 Aralık 2009, saat 18’den itibaren La Capitale Galerie’de “Poétique du Regard” (“Bakışın Şiirselliği” diye çevirelim mi ?) toplu serginin açılışı var. Hep birlikte oraya gidiyoruz. Yirmiden çok ressamın tabloları arasında Remzi’den de üç eser sergileniyor : Bir “Manzara”, bir “Çiçekler”, bir de Korsika’daki tatil günlerinden miras “Balkondan Ağaçlar”.

Galeriye girince ev sahibi Faik Bazencir karşıladı bizi. Bu galerinin sahibi Faik’si, hamisi de Remzi’dir mutlaka. Açılışta iyi şair Halil Uysal, Vlada, Ludmila, Françoise, Nadine, Gustav, Jean gibi Remzi’nin ve Faik’in dostları, Faik’in kardeşi

ressam Murat ve daha pek çok ve hepsini tanımadığım insanla ayak üstü sohbet ediyoruz.

Halil Uysal gençlik arkadaşı Cemal Süreya'dan söz ediyor ve adı geçen her şairin enaz üç şiirini okumak ta farz olduğu için Halil, Cemal Süreya'dan üç, derken beş şiir patlatıyor. Uçuyoruz : Afrika filan derken bir de bakıyoruz ki Sivas ile Ankara arasında şirin bir yere varmışız. Tam kapıdan girerken "Hoppp !!!," diyor Cemal Süreya : "Buradan ötesi için de Halil'in üç şiir patlatması lazım." Halil bu "Dostumun hatırını kıracağıma kafamı kırarım!" deyip üç şiirini söylüyor. Biz mest oluyoruz.

Sohbet derinleşince artık oturuyoruz... Remzi de bize ve sohbetimize katılıyor... Vlada fotoğraf çekiyor sürekli devrim sanırsınız.

Remzi, "Ülkedeki dostlarım meraklanmasınlar, diyor, yakında **Artisan Sanat Galerisi**'ndeki karma sergide onlara da merhaba demek olanağı bulacağım." Remzi Artisan'daki sergisiyle İstanbul günlerinin dostları Orhan Peker, Bedri Rahmi, Turan Erol ve diğerleriyle buluşacak. Hasret giderecek. Bu sadece tablolar arasında kalsa bile buluşma buluşmadır. "Üçüncü tip buluşma" diyelim mi ?

Parisliler de üzülmesinler, çünkü ocak veya en geç şubat 2010'da Montparnasse Müzesi'nde düzenlenecek toplu sergide Remzi birkaç yapıtını görücüye çıkaracak. Duyduk duymadık demeyin.

"Ah ! diyor Remzi, bir de canım gibi sevdiğim kız kardeşlerim gelebilseler."

Eyfel Kulesi eğiliyor, Remzi'nin mesajını alıyor, güvercinlerinin sol ayak bileklerine iliştiriyor : O anda olanlar oluyor, bir gürültü bir patırtı arasında Paris havalarından iki güvercin kanatlanıyor : Biri Batı'ya biri Doęu'ya pırrrrr...

Zaman ilerledi. Önce çiftler gitti. Onları grup halindeki arkadaş kümeleri izledi.

Sonra sıra bize geldi. Faik ve Vlada'ya ufak tefek temizlik ve düzenleme işinde yardım edip, gerekeni hızla yapıp, Galeri'yi kapattık. Vernissage/cılalama işte budur dedik. Faik ve Vlada, Remzi ve eşi, eşim ve ben hep birlikte çıktık. Yürüyerek, Faik'in kardeşinin birkaç yüz metre ötedeki lokantasına gittik. Giriř katının üstündeki özel bölüme yerleştik. Yemeklerimizi yiyip, içerken sohbet devam etti. Derinleřti, ülkeye kadar yolculuk, sonra döndük, yine gittik yine geldik. Bu fasıl epey sürdü, en son izlenen filmler ve tiyatro oyunlarının eleştirileri ve/veya övgüleri ile iş biraz daha uzadı ... Uzatmaları oynadık ... Kahvelerimizi içtik ... Saatimiz gelince kalktık. Faik ve Vlada'dan orada ayrıldık, lokanta çalışanlarına hoşçakalın dedik. Lokanta çıkışında, ilerlemiş saatti, Remzi ve eşi bir taksi çevirip ayrıldılar. Eşim ve ben yürüyerek, geze geze, söyleşe söyleşe, seyrede seyrede, eve döndük: Gece dost, kent renkli, çoklu, neşeli ışıkları içinde mutlu (gibi), yertsiz-yurtsuzlar kaldırımlarda battaniyelere sarılı, hava soğuk...

Remzi ile bir günümüzü daha birlikte ve böyle geçirdik. Anılar kaldı. Bu da bize yeter. Kent ışıkları sönmez. Çocuklar ağlar.

REMZİ’NİN RESMİ

“Resim yapmak benim için fiziki ve moral bir ihtiyaç. Resim yapmadığım zaman kendimi yaşamıyormuşum gibi hissediyorum. Sadece resim yaptığımda yaşıyorum. Resim benim için oksijen gibi bir şeydir. Hayati bir ihtiyaç.”

Remzi duygu ve anı biriktiricisidir. Remzi’nin resmi, çocukluğundan itibaren alıp, saklayıp, biriktirdiği, capcanlı tuttuğu duyguların, anıların, acıların, ızdırapların tablolarına yansımalarıdır. Yalnızlığın da. Yalnızlığını aşabilmek, “öbürüyle” ilişki kurabilmek, kendini anlatabilmek umuduyla dört elle sarıldığı sanatı resimdir işte.

Resmi, doğduğu ve yaşadığı topraklardan, sıldan ve gurbetten, yaşananlardan ve yaşanamayanlardan, parça parça manzaralar, içiçe geçmiş arzular, arzuhaller, arzu-halleri, dramlar, dağlar, renkler bütünüdür.

Asi Nehri’nde yiten, eriyen, çoğalan umut-veren ve umut-alan gece ışıklarından/izdüşümlerinden kalan/kaynaklanan/gelen gölgemsi, gecemsi, kara ve karamsar bir hava vardır resimlerinde. İçsel ve kişisel bir hüznü duyumsanır derinden derine. Yalnızlığın kederi de.

“Ana-baba birlikteliğini, hani o en bilinen biçimiyle aile yuvasını, aile yuvasının sıcaklığını görmeden, bilmeden, yaşamadan, duyumsamadan büyüdüm. Nenelerimi ve dedelerimi görmeden büyüdüm. Küçüküğümde, hatta doğduğumdan beri ızdırap çektim. Yaşadıklarım ve yaşayamadıklarım beni resme yöneltti. Resim bana duygularımı açıklama olanağı verdi. Bu nedenle resim benim için bir yaşam meselesidir. Soluk alıp vermek gibi hayatidir.”

Remzi, resme çocukken sığınmıştır. Remzi resme çocukken tutunmuş ve tutulmuştur. Bu işe, tutku biçimine dönüşen bu ugraşa, dört elle sarılmıştır. Bir anlamda ressam olarak dünyaya gelmiştir. Dünyada ressam olarak yaşamıştır. Ve ressam olarak aramızdan ayrılmıştır.

Hayatı boyunca resim Remzi için kendini ifade etmek, kendini anlatmak aracı olmuştur.

Bu nedenlerle de Remzi'nin resmi özeldir. Renkleri daha çok özeldir. Başka ressamalarda bulunmaz. Renklerini kendisi yaratır. Özelliği buradan da kaynaklanır.

Remzi hüznü bir yalnızlığın, bir başına bırakılmışlığın çocuğu, genci, ressamıdır.

İlkokul günlerinde ilk resimlerini yapmaya başlamıştır. Resim yapan “bileği kuvvetli” çocukluk arkadaşlarından ve ders kitaplarındaki röprodüksiyonlardan etkilenmiştir. Kendi olanaklarıyla ve Kırıkhan'da bulabildikleriyle resme girişmiştir : Hemen hemen hiçbir şeyle ... Kırıkhan'ın toprağı yeter de artar.

Remzi resmini aralıksız geliştirdi. Değişik sanatçıları ve sanat akımlarını izledi, onlardan etkilendi. Onlara borcunu ise asla unutmadı, işte ispatı:

“Gelmiş geçmiş bütün sanat akımları beni etkiledi. Bütün sanat ekollerinden (“okullarından”) etkilendim. Bir insan zaten tek başına oluşamaz. Yani ben benden öncekilere de borçluyum.”

Sonra şunları ekliyor, yinelemek pahasına da olsa aynen aktarıyorum:

“Fransa'ya geldiğimde kısa bir süre meraktan soyut resimle de ilgilendim. Fakat derhal kendimi en serbestçe ifade edebildiğim, kişisel ve evrensel duygularımı aktarabildiğim, bugüne kadar

sürdürdüğüm figürasyon anlatımına geçtim. Bir sürgünün, bir yalnız insanın can simidi diyebileceğim çeşitli mesleklerden insanlar, kadınlar veya çiçek, koltuk, tezgâh, aletler gibi son derece basit ve tanıdık eşyalar resmimin öznesini oluşturdular.”

Remzi’nin resmi alçak ve yumuşak sesle konuşan, neredeyse mırıl mırıl mırıldayan bir resimdir.

Alaca-karanlıkta : Remzi’nin resmi gölgenin, alaca-karanlıkta bırakılmışın yüceltilmesidir. Yaklaşın lütfen tablolarına, iyi bakın : “personnages déformés” dizisi eserlerinde, “portreler” dizisinde, iç mekan resimlerinde yüzün bir bölümü, gösterilenin bir parçası gölgede bırakılmıştır. Remzi’nin resmi burada ruh halini, ruh hallerini, eserinde varsa bir “kahraman” onun psikolojik çıkmazlarını, günlük hatta anlık dertlerini, içindeki sorunsal yaşamı sorgulamaktadır. Sorgulamaya çalıştığını böyle yansıtır Ressam. Gerçek nerede ? Gösterilen mi ? Saklanan mı ? Yanıtlarını isterse izleyici verir. Remzi gösterilmeyeni, gösterilmek istenmeyeni göstermeye çabalar.

Remzi’nin resmi senli benlidir. Zaman zaman tebessüm eksik değildir. Ama bu son derece azdır. Daha çok hüznün vardır resminde. Duyguların kabardığı da olur. Ve heyecan da :

Bu renkler bizim, bu dağlar, bu manzaralar, bu gökyüzü, bu canlar bizimdir dersiniz. Siz de heyecanlanabilirsiniz.

Remzi çok çalıştı. Çok resim yaptı :

Çiçekler, manzaralar, “personnages déformés” dizisi, “portreler” dizisi, iç mekan resimleri, “objets” dizisi. “Kasaplar” dizisi...

“Cafe’de kadın” dizisinde ve metro, RER (Bölgesel Hızlı Metro) ve tren türü toplu taşıma araçlarındaki resimlerinde yansıttığı “kadınlarında”, hep yalnız gösterdiği kadınlarında, adını “masum

erotizm”/”érotisme innocent” koyduğum Remzi türü bir erotizm söz konusudur :

Remzi'nin resminde ışık, şeylerin, insanların, bilhassa kadınların, ağaçların, çiçeklerin, meyvelerin “içinden” gelir. Dışından değil. Dışarıdan hiç değil. Antonioni'nin filmlerinde yaptığı gibi. “Lamba” çünkü içimizdedir.

Pembe, gri, bej, koyu kahve, mor, menekşe, sarı, toprak rengi, mavi dersem sobele ! İşte renklerin ustası Remzi'den herbiri kendi eseri birkaç tebessüm. Remzi'de dağlar mor, ovalar sarı, menekşe ve yeşildir. Gökyüzü mavi. Bazen mor.

Remzi'nin renkleri doğadakilerle aynı olmak zorunda değildir. Hem hangi doğa ? Görüldüğü sanılan mı ? Görünmeyen mi ?

Hem hangi gerçek renk ? Yanıtlanması mümkün olmayan sorular, konular, konular. Bir sanatçıdan diğerine değişir yanıtlar.

Remzi için önemli olan şeyleri oldukları gibi çizmek değildir. Resimde önemli olan, resmin ressamın onu icra ederken duyumsadıklarını yansıtmasıdır. Belirleyici olan budur. Duyguların veya duygu birikimlerinin yansıtılması esastır. İşte ancak o zaman resim bir tedirginlik, bir ağıt, bir yas, bir intihar, bir ölüm havasını yansıtabilir. Bazen bir ısıklık. Bazen bir mutluluk (enderdir). Bazen bir düğün havası. Aynı resimde o zaman hem ölüm, hem hayat (yaşanan ve yaşanamayan), hem aşk ve hem de hüznün temalarını bulmak mümkündür. Bu kadar çok ve birbiriyle etkileşim içindeki temalar bir şeftali tablosunda da karşımıza çıkabilir.

Remzi duygularının izini sürer. Renkler duygularından oluşan karmaşa yumağından geçip, harmanlanıp, çıkıp tablolarında biçimlenir, canlanır. Bir çiçek, bir portre, bir masa, bir şeftali, bir insan : Hepsi aynı şey değil ki. Hele kimi günler.

Remzi'yle otuz yıldan fazla bir zaman diliminde yaptığımız sık, sürekli, kesintisiz, bazen yinelemeli, tümü kalıcı konuşmalarımızdan resmine ilişkin birkaç notu daha sizlerle paylaşmak istiyorum, işte buyurun lütfen:

“Peşin fikirle hareket etmem hiç bir zaman. Tamamiyle büyük bir şoktan, büyük bir heyecandan, büyük bir coşkudan sonra çizmeye koyulurum. Sonra düşünürüm: O coşkuyu, o heyecanı, o şoku nasıl belli bir biçimde anlatabilirim diye. Aslında çiçek, koltuk, insan veya ağaç bir bahanedir.”

Resmi işte aynen böyle doğuyor.

Sonra renk giriyor devreye. Renk. Renkler. Yukarıda söylediğim gibi, Remzi'nin resmi özeldir. Renkleri de. Başka ressamalarda bulunmaz. Ressamı diğerinden, diğerlerinden ayıran da bunlardır. Resimde renk, renkler, coşkunun yansıtılması, yansıması, heyecanın ve şokun derecesi, duyumsanması.

Remzi ressamdır evet ama aynı zamanda bütün sanat dallarının da hayranıdır. Gelin bir kez daha Remzi'ye kulak kabartalım:

“Genellikle bütün kardeş sanat dalları beni ilgilendirir. Bir duyguyu bir yazar kelimelerle nasıl anlatmıştır. Bu beni ilgilendirir. Müzisyenler konusunda Ravel'in söylediğini burada anımsatmak isterim: ‘Bir müzisyen sadece müzikten anlıyorsa iyi bir müzisyen değildir.’ Bu ressamlar için de geçerlidir, diğer sanatçılar için de.

Her sanatçı birçok sanat dalıyla ilgilenmeli. Kendi dalı dışında olup bitenleri merak etmeli, izlemeli, bilmeli.

Kardeş sanat dallarından beslenmek her sanatçı için yaşamsal önemdedir.

Beni bütün sanat dalları etkiledi. Özellikle edebiyat en önce geliyor. (...)

Sonra müzik. (...) Ondan sonra bale, tiyatro da. (...)

Bu sanat dallarının birçok ortak noktaları var. Birçok ortak yönleri var.”

Remzi’nin resminde duygu, duyguların birikiminin yansıtılması ve ışık önemlidir. Burada bu konuda bana anlattıklarından birkaç satırı daha aktarmalıyım:

“Işık önemli resimde. Duygu çok önemli. Evet bendeki duygu belki o kadar neşeli falan değildir. Ama resimde duygu ve ışık olmazsa o resim de olmaz. Ve birikim de gerekiyor. Bir konuyu taşımak beyninde önce. Sonra krokiler, desenler. Sonra akvareller. Ve sonra boya ve tablo.”

Şimdiye kadar anlattıklarından çıkan sonuç şudur : Remzi’nin resmi kendine özgüdür, birçok ekolden etkilenmiş olabilir ama hiçbir “ekole” girmez, çünkü Remzi kendi ekolündendir. Buyurun siz karar verin, işte söylediklerinden birkaç satır daha :

“Hiç bir zaman bir şeyi kendi kimliğiyle yapmak istemem. Hareket noktam şüphesiz ki her zaman için büyük heyecandır, bir gerçikle karşılaşmadan, bir dokunuştan (elle ve/veya gözle) sonra doğan büyük heyecandan hareketle resim yaparım. Asıl izlediğim şey, o şeyin, o insanın veya o ağacın bana verdiği, bende doğurduğu ‘emotion’u (heyecanı, duyarlılığı) ifade etmektir. Şeyin, ağacın veya insanın bizzat kendisini değil. Aslında benim resmimde durulmuş tek bir imaj (görüntü) ve tek bir fikir bulunmaz.

Bir koltuk resmimde örneğin, sadece bir koltuk görmek istiyorsa izleyici, o koltuğu görebilir, ama benim o koltuğu çizmemin altında yatan, o koltuğun bana başka birşey hatırlatmasıdır. Bana verdiği heyecandır. Bende yarattığı coşkidur. O koltuğu bana bir heyecan verdiği için çiziyorum. Tabii resmi yaparken o ilk imajı, yani o koltuğu kullanıyorum. Bu bir koltuk olabileceği gibi, bir insan, bir

ağaç, çiçek dolu bir saksı da olabilir. Bunları işte asıl duyduğum o heyecanı, o coşkuyu, o duygululuk halini vermek için kullanıyorum. Sonrası artık izleyiciye, resim meraklısına ve onun yapısına, kültürüne, birikimine kalıyor. Bakan sadece bir koltuk, bir insan, bir ağaç, çiçeklerle süslü bir saksı görmek istiyorsa sadece onu görür. Başka bir izleyici başka şey(ler) görebilir. Ama bütün bu elemanlar, dış görüntüsü ne olursa olsun, bende heyecan uyandıran duyguların, coşkuların, heyecanların uğrunadır... (...) O heyecan onları taşıyan şeyle, insanla ve/veya ağaçla izleyicinin, bakanın, seyircinin anlamasına ve yorumuna bırakılmalı.

İzleyicime candan güvenirim. İzleyicim vermek istediğim coşku, heyecan ve duyguyu mutlaka duyacaktır. Eminim.”

Remzi’nin tuvallerine yansıttığı dünyası karamsarlığın, yalnızlığın izlerini taşır. Fransa’da ve hele Paris’te insanların, özellikle de kadınların, cafelerdeki, metrolardaki, sokaklardaki yalnızlığı Remzi’yi fena halde etkilemiştir. Bu “İnsan manzaralarını” tablolarına biraz daha karamsar bir biçimde yansıtmıştır. Portrelerinde bu çok daha belirgindir. Kapalı mekanlardaki insan manzaralarında da.

Yapıtları Musée du Montparnasse’da, Musée Carnavalet’de, Musée de Dourdan’da, Musée National de Laon’da ve Paris’te Musée d’Art Moderne de la Ville de Paris’te, sanatseverlerin evlerinde, bürolarında izlenebilir.

Adı Remzi. Soyadı Raşa’dır. Resimlerini sadece Remzi diye imzalar. Ve daha çok sadece bu ismiyle tanınır. Ressamdır sadece. Renklerin, duyguların, anıların ressamıdır. Sadece.

ÇOK DİLLİLİK, ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

Remzi daha çocukken çok dillidir : Anadili kürtçedir. Çocuken kürtçe yanında türkçe ve arapça da öğrenir. Bir süre sonra fransızca da. Çok dillidir. Çok dilli olan çok kültürlü de olur.

Kültürüne kültür-ler ekler. Biriktirir. Ama ana kültürünü, ülkesinin kültürünü asla es geçmez, unutmaz.

Paris'teki yaşamı boyunca Remzi'nin ülkesiyle ilişkisi uzaktan da olsa sürdü.

Bu ilişkiler demetini ve 1953'teki ayrılıktan hemen sonrasını Remzi şöyle anlattı :

“İlk başlarda, 1956'da döndüm, İstanbul Şehir Galerisi'nde kişisel bir sergi açtım.” Sergi için götürdüğü resimleri nedeniyle İstanbul Gümrüğü'nde başına gelenleri, resimleri için hepsi satılmış veya satılacakmış gibi yüksek tutarda gümrük vergisi istenmesini ve sonrasını Remzi : Hayat Renk Işık isimli kitabımda okuyabilirsiniz. (s. 31-32) Hem Kafka'msı hem Aziz Nesin'lik bir hikayedir.

Daha önce vurguladığım gibi, Remzi, 1962'de Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) İstanbul Şehir Galerisi'nde düzenlediği kolektif sergiye TİP'le dayanışma adına bir tablo bağışlayarak katıldı : “Ben gitmedim ama madem ki ilk kez böyle bir sergi açılıyor diyerek katkım olsun istedim.”

Sonra 1966'da, Ankara'da, Doğuş Galerisi'ndeki sergide, “Turan Erol'un isteği üzerine, Paris'e geldiğinde alıp götürdüğü” bir kaç çalışması sergilendi. Bu sergi sanki “Onlar” grubunun bir tür ortak sergisiydi. Bir anı sergi gibi.

Araya vatandaşlıktan çıkarılmak, askeri darbeler, zulüm ve isyan, zorluklar ve aşılması çok zor dertler girdi...

İş uzadı. Hasret te.

Ne iyi ki kızkardeşleri ve erkek kadeşleri, yeğenler, eş dost, zaman zaman Paris'e kadar gelip Remzi'yi ziyaret edebildiler. Ne iyi ki Paris'teki camiaya akrabalarından da katılanlar oldu.

"Ülke özlemi 1990'lı yılların hemen başında depreşti."

Burada sözü Remzi'ye bırakıyorum :

"1991'de ilk Körfez savaşı sırasında ve 38 yıl aradan sonra Türkiye'ye döndüm. Ailecek. Hatta çocukluğumun bir kısmının geçtiği Suriye'yi bile görmek istedim. Yakınlarımin savaş nedeniyle haklı uyarıları üzerine bu arzumdan vazgeçtim. Bu ziyaretten, eksiklere rağmen, çok memnun döndüm.

Doğduğum toprakları görmek ancak 2009'a, ikinci sefere, kısmet oldu. 2010'daysa yakın akrabalarımin beni görmek üzere İstanbul'a gelmesiyle geçmiş kişisel bir hasret kısmen giderildi."

Remzi'nin bir anlamda yaşam öyküsünün bir özeti de olan "Yalnızlığı Seçmek : Bir Retrospektif 1946-2006" isimli sergisi sanatsever birkaç tanınmış patronun katkılarıyla, Remzi ve çok yakınları açısından uzun ve epey zahmetli hazırlıklardan sonra, ve birçok giderin bizzat Remzi ve ailesi tarafından üstlenilmesiyle, 2012'de, Şubat-Mart-Nisan aylarında düzenlendi. Önce İstanbul'da "Santral İstanbul"da, sonra Diyarbakır'da Büyükşehir Belediyesi'nde.

Bu maalesef çok geç kalmış bir sergiydi.

Ama olsun, emek verenler, düzenleyenler her zaman teşekkürü hak ediyorlar. Dahası Remzi için ülkeyi bir de bu vesileyle ziyaret dünyaya bedeldi :

Uzun yıllardan beri hayalini kurduğu, defalarca konuştuğumuz, defalarca gündeme gelen, defalarca “yapılamayan”, sergi demek ki nihayet gerçekleşiyordu. Ve bizzat katılabilecekti. Bunu dünya gözüyle görebilecekti. Ne mutlu “Ben Ressam Remzi’yim” diyebilene.

Sergisi vesilesiyle 2012 başında Türkiye’ye gidişi öncesinde, Uğur Hüküm’ün, “Türkiye’ye dönmek nasıl bir duygu?” sorusuna, Remzi şu yanıtı veriyor :

“Bu dönüş bana olağanüstü bir heyecan ve zevk veriyor. Her şeyden önce doğduğum, büyüdüğüm, şekillendiğim ülke.

Bu sergi bir manada hayata gözlerimi açtığım anlardan itibaren var olan bir yaranın, acı hatıraların ilelebet kapanmasının sembolü.

Eserlerimin burada sergilenmesi, burada tanınması benim ressam ve insan olarak bütünleşmem.

Köklerimin toprağına mutluluk ve huzurla geliyorum.

Ama itiraf etmeliyim ki çok heyecanlıyım.”

Hayatının çoğunu Fransa’da, özellikle Paris’te geçiren Remzi çok dillilik, çok kültürlülük konusunda, Uğur Hüküm’ün sorduğu, “Çocukluk yaşlarında Kürtçe, Arapça, Türkçe, daha sonra Fransızca... Çok dillilik, çok kültürlülüğün sanatçının oluşumunda, güzergâhında yeri nedir, neydi?” sorusunu ise şöyle yanıtlıyor :

“Kendimi daima duyguların ressamı, kültürlerarası bir sanatçı olarak gördüm. Herkesin kendi etnik, kültürel özgüllüklerini, en değerli kişisel mirası zenginliklerini muhafaza etmesi esas için

gereklidir. Bunun Batı kültürüyle yoğrulması, beslenmesi, hele benim durumumda kaçınılmaz, hatta kendiliğinden oluşan bir mecburiyetti. Kürt kimliğinden ötürü zaman zaman dışlanmışlık duygusu yaşamış olsam da farklı kimliğimin, niteliklerimin özünde yalnızca faydasını gördüm. Bence zaten insanda olduğu gibi sanatta da bir hiyerarşi yok.”

KISA KAYNAKÇA

Remzi Raşa'nın hayatını, resim sanatı hakkındaki görüşlerini, resim tutkusunu dinlemek ve eserlerini izlemek isterseniz önce şu iki görsel kaynağı dikkatinize sunmak isterim :

Eric Darmon : “Remzi-Rasa à l’atelier” başlıklı 26 dakikalık belgesel. Remzi'nin 2005'te Montparnasse Müzesi'ndeki sergisi çerçevesinde gerçekleştirilen Fransızca söyleşi.

Arif Zêrevan : “Reng û Dengên ji Ewropayei : Mirov û Jiyan”, 45 dakikalık Kürtçe program, 2009'da TRT 6'da gösterildi, “Remzi Rasa-Ewroname 12-TRT6” biçiminde ararsanız kolaylıkla bulabilirsiniz.

M. Şehmus Güzel : Remzi : Hayat Renk Işık, Mersin, 2006, 76 sayfalık bu kitapta, 1980'lerin başından 2006'ya kadar geçen zaman içinde Remzi'yle yaptığım söyleşilerin bir bölümü ile resmine, sergilerine ilişkin anlatıları ve eserlerinden seçtiğimiz sekizinin renkli fotoğraflarını bulabilirsiniz. Remzi'yle 1983'ten itibaren düzenli olarak her onbeş günde bir veya mutlaka ayda bir yaptığımız görüşmelerimiz, söyleşilerimiz, 2006'dan sonra da aramızdan ayrılmasına kadar sürdü : Remzi'yle, Abidin Dino üzerine yazdığım üç çiltlik çalışma türünde, çok kapsamlı bir Remzi Raşa Kitabı hazırlıyordum. Bu kitabı bitirmek önümdeki zaman diliminin cömertliğine bağlı. Umarım bana ayrılan zaman diliminde bu hayalimi gerçekleştirebilirim. Bu mütevazı ekitapta ise adını andığım kitabın yayınından sonra Remzi konusunda yazdığım makalelere yer veriyorum. Ama onları aynen aktarmıyorum, hepsini tek tek yeniden okuduktan, gerekiyorsa ufak-tefek düzelttiler yaptıktan, kimi yinelemeleri çıkardıktan ve

yeni birkaç şeyi ekledikten sonra olanaklar ölçüsünde bir bütün biçiminde sunuyorum.

Belki daha önce gözünüze çarpmış, belki okumuş olduğunuz, bu ekitapta yinelemeleri enaza indirmek umuduyla biraz değiştirerek sunduğum şu makalelerimi de burada anımsatayım :

“Paris’te Remzi Raşa ile”, webdekultursanat-blogspot.com, 30 Aralık 2009.

“Remzi Raşa”, insanokur.org, 31 Temmuz 2015.

“Remzi Raşa : Ayrılık Saati”, cerideimulkiye.com, 2 Ağustos 2015.

“Bir hayat bir!”, ayorum.com, 6 Ağustos 2015.

Filozof. Net : “Remzi Raşa”, www.filozof.net sitesinde.

Uğur Hüküm : “Kırıkhan’dan Montparnasse’a Remzi Raşa”, Sol gazetesi, 11 Şubat 2012. Bu söyleşinin kısaltılmış biçimi 7 Şubat 2012 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlandı.

Le Musée-Privé, “Biographies d’artistes” : “Remzi Raşa”, www.le-musee-prive.com sitesinde, Remzi hakkında yazılan birkaç metinden uzunca alıntılarla.

Fisun Yalçinkaya : Remzi Raşa ile söyleşi : “Bu sergiyi yapmasaydım kendimi hiç affedemezdim.”, Sabah, 10 Şubat 2012.

M. ŞEHMUS GÜZEL

REMZİ
RENK VE DUYGU BİRİKİMİ

ekitap.ayorum.com